

Asia: VN/13501/2025

Lausuntopyyntö kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pääministeri Petteri Orpon hallitus päätti kevään 2025 kehysriihen yhteydessä, että osana uusia sopeutustoimia kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin kohdistetaan 75 miljoonan euron, eli noin 2 prosentin vähennys. Lausunnotulle tullessa esityksessä ehdotetaan säädettäväksi valtionosuuslakiin määräaikainen 32 a §, jossa säädettäisiin vuonna 2026 tehtävästä noin 2 prosentin eli 75 miljoonan euron vähennyksestä kuntien valtionosuuksiin. Vastaavan suuruinen pysyvä säästö koko maan tasolla toteutettaisiin erikseen vuodesta 2027 alkaen niin, että se huomioidaan kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä. Lausuntopyynnössä todetaan, että vähennys toteutetaan siten, että lakisääteiset palvelut pystytään turvaamaan. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026. Ehdotettavassa mallissa asukaskohtainen säästö vaihtelee noin 50 eurosta (kunnissa, joissa valtionosuus on noin 2 300 euroa asukasta kohti) nollaan euroon kunnissa, joissa valtionosuus on negatiivinen.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on turvata valtionosuuslaissa määriteltyjen peruspalvelujen toteutuminen kaikkialla maassa kohtuullisella verorasituksella. Laskennallisuus, ennakoitavuus ja läpinäkyvyys ovat keskeisiä peruseriaatteita, jotka turvaavat myös järjestelmän legitimitetin kuntien näkökulmasta. Koska nyt ehdotettava vähennysmalli poikkeaa vakiintuneesta tavasta kohdentaa valtionosuusvähennykset kuntiin asukaskohtaisesti yhtä suurina, on mahdollista, että sen koetaan vähentävän järjestelmän ennakoitavuutta ja legitimitettiä erityisesti niissä kunnissa, jotka menettävät valtionosuuksia asukasta kohden eniten. Lakimuutosehdotuksessa on esitetty, että kunnalle maksettavasta valtionosuudesta tehtävä kahden prosentin suuruinen vähennys olisi määräaikainen ja voimassa vain vuoden 2026. Vuodesta 2027 alkaen vastaavan suuruinen pysyvä säästö toteutettaisiin erikseen valtionosuusuudistuksen yhteydessä. Tällöin pysyvän säästön vaikutukset saattaisivat kohdentua kuntiin eri tavoin kuin nyt ehdotettavassa mallissa.

Toisena säästön toteuttamisvaihtoehtona olisi toteuttaa muutos vakiintuneella tavalla, eli alentamalla valtionosuusprosenttia. Tällöin asukaskohtainen vähennys olisi jokaisessa kunnassa 13,38 euroa/asukas. Esityksessä todettu ongelma on, että se kasvattaisi kuntien välisiä suhteellisia eroja valtionosuuksissa ja vähentäisi suhteessa eniten vähän valtionosuuksiasaavilta kunnilta. Tällöin vähennys vaihtelisi kuntakohtaisesti noin 0,6–40 prosentin välillä kunnalle maksettavan valtionosuuden määrästä.

Limingan kunta toteutti talouden tasapainotusohjelman vuonna 2024 osana vuoden 2025 talousarvion laatimista. Tasapainotusohjelman yhteydessä käytiin yhteistoimintaneuvottelu ja päätettiin myös kunnallisveron 0,5 % korottamisesta vuodelle 2025. Esitetty 439 633 euron valtionosuusleikkaus tarkoittaa 1,2 % menojen karsimispaineen kunnan palveluihin, josta lasten ja nuorten palveluiden (sivistyspalvelut, varhaiskasvatuspalvelut ja nuorisopalvelut) osuus on 82 %. Tämä on erittäin vaikea yhtälö suhteessa esimerkiksi 1.8.2025 voimaan tulevaan oppimisen tuen muutokseen. Oppimisen tuen uudistuksessa valtionosuutta on luvattu lisätä kunnille 9,5 euroa/asukas ja nyt esitetyssä valtionosuuden 75 milj. euron leikkauksessa Limingan kunnan valtionosuutta vähennettäisiin 43 euroa/asukas. Esityksen mukaan Limingalta poistuisi 4,5ertainen määrä peruspalveluiden valtionosuutta suhteessa tuen uudistuksessa kunnille luvattuun rahoitukseen.

Limingan kunnan asukasmäärä on 10 196 asukasta ja suhteellisen suuri valtionosuusrahoitus perustuu siihen, että Liminka on Suomen nuorin kunta. Lasten ja nuorten (0-18 vuotiaat) osuus koko kunnan väestöstä on noin 38 %, joten kunnan lakisääteisten tehtävien määrä on mittava. Limingan kunnallisvero on 9,4 %, joten merkittävä liikkumavara verotuloissa on jo syöty. Tehokkuudessa mitattuna Limingan kunnan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelut on toteutettu erittäin tehokkaasti. Esimerkiksi vuonna 2024 Limingan perusopetuksen oppilaskohtaiset kustannukset olivat Suomen viiden tehokkaimman kunnan joukossa. Tämän perusteella voidaan todeta, että toteutuessaan 43 euroa/asukas leikkaus vaarantaisi kunnan suoriutumisen lakisääteisistä velvoitteistaan.

Kunta lausuu lakimuutosehdotukseen, että:

- Peruspalveluiden valtionosuuden leikkaus tulee siirtää vuodelle 2027 ja tehdä toteutus osana valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistusta. Tällä voidaan varmistaa, ettei kuntien lakisääteisten palveluiden rahoitus heilahtele vuositasolla hallitsemattomissa mittaluokissa. Kuntien olisi myös haasteellista arvioida mahdollisten talouden tasapainottamistoimen tarvetta tilanteessa, jossa tasapainottaminen nähdään välttämättömänä, mutta vuoden 2027 alusta voimaantulevan valtionosuusuudistuksen kuntakohtaisesta rahoituksesta ei ole vielä tietoa.
- Muutos tulee toteuttaa vakiintuneella tavalla alentamalla valtionosuusprosenttia, leikkaamalla kuntien asukaskohtaista valtionosuusrahoitusta 13,38 euroa/asukas. Esitetty 43 euroa/asukas -leikkaus Limingan kunnalle, jossa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelut ovat jo tällä hetkellä Suomen tehokkaimpien joukossa, on kohtuuttoman suuri ja aiheuttaa merkittävän tasapainottamistarpeen etenkin lapsille ja nuorille suunnattuihin palveluihin. Leikkaus suhteessa kunnan lakisääteisten ja uusia resursseja vaativien velvoitteiden kasvattamiseen (mm. 1.8.2025

voimaantuleva oppimisen tuen uudistus) vaarantaa Limingan kunnan suoriutumisen lakisääteisistä velvoitteistaan.

Keltanen Päivi
Limmingan kunta